

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความรู้หรือวิทยาการใหม่ ๆ ได้รับการพัฒนาและเจริญรุดหน้าไปมาก นักวิชาการและผู้สนใจใคร่รู้จึงต้องขวนขวายศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ซึ่งมีผู้บันทึกไว้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อที่จะได้สามารถติดตามความก้าวหน้าในเรื่องที่ตนสนใจได้อย่างรวดเร็วและทันกับความต้องการ แหล่งความรู้ที่สำคัญและเป็นปัจจุบันมากที่สุดแหล่งหนึ่งคือวารสาร จากการประชุมสามัญประจำปีขององค์การสหประชาชาติที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้ตกลงกันให้ความหมายของวารสารไว้ว่า

... สิ่งพิมพ์ที่ถือว่าเป็นวารสารนั้น ต้องเป็น เล่มที่ออกเป็นชุดต่อเนื่องกันในชื่อเดียวกัน ในช่วงเวลาที่สม่ำเสมอหรือไม่สม่ำเสมอก็ได้ พิมพ์ออกโดยไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุด และแต่ละเล่มจะมีหมายเลขที่ออกเรียงตามลำดับหรือวันที่ที่ออกกำกับไว้

หรืออาจกล่าวให้ชัดเจนลงไปอีกก็คือ วารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์ออกเผยแพร่โดยมีชื่อเรียกที่แน่นอน มีกำหนดระยะเวลาออกโดยทั่ว ๆ ไปมากกว่า ๑ ครั้งใน ๑ ปี และออกต่อเนื่องกันไป ภายในเล่มจะมีบทความเรื่องต่าง ๆ หรือข้อเขียนอื่น ๆ ซึ่งเขียนโดยผู้เขียนหลาย ๆ คน รวมอยู่ในเล่มเดียวกัน บทความที่ลงในวารสารส่วนใหญ่จะบรรจุข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ในแต่ละยุคสมัย ทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ความก้าวหน้าของวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

---

^๑ Leonard Montague Harrod, The Librarians' Glossary of Terms Used in Librarianship and the Book Crafts and Reference Book, 3d ed. (London: Andre Deutsch, C 1971), p. 491.

จึงนับได้ว่าวารสารเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่า และมีความสำคัญมาก ในอันที่จะรายงานให้ทราบ ถึงความก้าวหน้าทางวิชาการ และผลงานวิจัยใหม่ ๆ ในทุกสาขา

วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นวารสารทางวิชาการที่มีชื่อเสียงฉบับหนึ่ง ได้พัฒนา มาจากวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งปัจจุบันสำนักงานวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำ อันนับเป็นงานหลักที่สำคัญประการหนึ่ง ในงานบริการวิชาการของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วัตถุประสงค์ในการจัดทำวารสาร พัฒนบริหารศาสตร์ก็เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านการพัฒนา และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการบริหารการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ตลอดจนเพื่อรายงาน และวิเคราะห์ปัญหาทางวิชาการ การพัฒนางานของรัฐ และการบริหารเศรษฐกิจและสังคม

ในฐานะที่ผู้วิจัยได้เคยทำงานในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จึงคุ้นเคยและมีความสนใจวารสารพัฒนบริหารศาสตร์มากพอสมควร จากการได้เคยอ่านเนื้อหา บทความในวารสารดังกล่าว พบว่ามีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียน การสอนในสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เป็นส่วนมาก ซึ่งนับได้ว่าวารสารพัฒนบริหารศาสตร์เป็นวารสารวิชาการทางสังคมศาสตร์ที่เหมาะสมกับการใช้ค้นคว้าศึกษาหาความรู้ฉบับหนึ่ง ดังที่มารศรี ศิวรักษ์ ได้สรุปผลการวิจัยไว้ในการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ เรื่อง "การประเมินคุณค่าวารสาร ภาษาไทย ที่ใช้ในการวิจัยด้านสังคมศาสตร์" เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘^๑ ซึ่งผลการวิจัยที่สำคัญ สรุปได้ว่า วารสารพัฒนบริหารศาสตร์เป็นวารสารที่นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ทั้ง ๕ สาขาวิชา อันได้แก่ สาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พัฒนาการเศรษฐกิจและบริหารธุรกิจ สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคมและมานุษยวิทยาภาควิชาวัฒนธรรม ใช้ในการค้นคว้าวิจัย มากที่สุดฉบับหนึ่ง^๒

มารศรี ศิวรักษ์, "การประเมินคุณค่าวารสารภาษาไทยที่ใช้ในการวิจัยด้านสังคมศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘)

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๒.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผลงานวิจัยของมารศรี ศิวรักษ์ จะสนับสนุนวารสารพัฒนบริหาร-
 ศาสตร์ว่าเป็นวารสารที่มีคุณค่าทางวิชาการแต่เนื่องจาก มารศรี ศิวรักษ์ ได้ทำการวิจัยไว้
 ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ จนบัดนี้เป็นเวลากว่า ๖ ปีแล้ว การจัดทำวารสารดังกล่าวนับตั้งแต่
 นั้นมาจนบัดนี้ ได้มีการเปลี่ยนบรรณาธิการ และผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายวิชาการอีกหลายชุดตาม
 วาระแนวทางในการกำหนดนโยบายในการบริหารงานและการเลือกสรรบทความ ซึ่งน่าจะ
 แยกต่างกันไป ควรจะได้มีการศึกษาริเคราะห์ขอบเขตและแนวโน้มของบทความในวารสาร
 พัฒนบริหารศาสตร์ ในช่วงระยะเวลาหลังจากที่มารศรี ศิวรักษ์ ได้ทำการศึกษาไว้ ผลจาก
 การศึกษาค้นคว้าที่ได้รับ อาจจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่จัดทำวารสาร เพื่อนำมาพิจารณา
 ปรับปรุง ให้เป็นไปตามนโยบาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อันจะทำให้นักวิชาการได้รับ
 ประโยชน์อย่างเต็มที่จากการใช้วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ในการประกอบการศึกษาค้นคว้า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาบทความทางวิชาการในสาขาพัฒนบริหารศาสตร์
 (Development Administration) และวิชาการสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ปรากฏใน
 วารสารพัฒนบริหารศาสตร์
- ๒. เพื่อสำรวจปริมาณของบทความทางวิชาการ ในสาขาพัฒนบริหารศาสตร์ และ
 วิชาการสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละหัวข้อเนื้อหาที่ปรากฏในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์
- ๓. เพื่อศึกษาขอบเขต แนวโน้ม ตลอดจนความสมดุลย์ในเนื้อหาว่าตรงตามวัตถุประสงค์
 ทางการจัดทำหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาริเคราะห์บทความในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ตั้งแต่ฉบับที่ ๑
 ปีที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึงฉบับที่ ๔ ปีที่ ๒๐ พ.ศ. ๒๕๒๓ ซึ่งเป็นการศึกษาริจัยที่ทำต่อจากที่

สมทศ อูศรีพิทักษ์^๑ ได้เคยวิจัยไว้ บทความที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีทั้งสิ้น ๒๓๐ บทความ เป็นบทความภาษาไทย ๑๔๗ บทความ และบทความภาษาอังกฤษ ๘๓ บทความ

บทความทั้ง ๒๓๐ บทความ เลือกมาจากคอสม์นิต่าง ๆ ดังนี้

๑. คอสม์นิตบทความทางวิชาการประจำฉบับ
๒. คอสม์นิตสารานุกรม
๓. คอสม์นิตสถานการณ์บ้านเมือง
๔. คอสม์นิตเชื่อมทิศทางวิชาการ
๕. คอสม์นิตบทบรรณาธิการ

ทั้งนี้ ไม่รวมบทความที่ปรากฏในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ฉบับพิเศษ ปีที่ ๑๗ พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งมีแนวทาง (theme) เกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจและการวิเคราะห์ อันเป็น ผลงานของนักศึกษาคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ ซึ่งทางคณะได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (workshop) และนำผลงานที่ได้มารวบรวมพิมพ์เป็นฉบับพิเศษ

สมมติฐาน

๑. เนื้อหาบทความในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือเป็นผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจ พัฒนาการเศรษฐกิจ สถิติประยุกต์ และวิชาการสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนบริหารศาสตร์
๒. เนื้อหาบทความในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ จะมีจำนวนมากที่สุด เพราะ ได้พัฒนามาจากวารสารรัฐประศาสนศาสตร์

---

^๑สมทศ อูศรีพิทักษ์, "แนวโน้มการศึกษาค้นคว้ารัฐประศาสนศาสตร์: บทความในวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ และวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ (พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๖)" (เอกสารงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๘)

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ศึกษาขอบเขตของวิชาพัฒนบริหารศาสตร์ โดยค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ
๒. อ่านเนื้อหาบทความที่จะใช้ เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจากวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๑๔ พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึงฉบับที่ ๔ ปีที่ ๒๐ พ.ศ. ๒๕๒๓
๓. วิเคราะห์เนื้อหาของบทความ เพื่อจำแนกบทความ เป็นหมวดหมู่ตามแบบการจำแนกสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ ขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) โดยแสดงปริมาณ และคำร้อยละ
๔. สรุปผลและรายงานการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของบทความในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

๑. ช่วยให้ทราบขอบเขต ปริมาณ และแนวโน้ม เกี่ยวกับสาขาวิชาของบทความที่ปรากฏในวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๓
๒. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้จัดทำวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ในการพิจารณาคัดเลือกบทความ หรือกระตุ้นให้มีการเขียนบทความในสาขาวิชาต่าง ๆ ให้สมดุลย์กันตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
๓. เพื่อประโยชน์ในการจัดหาและให้บริการแนะนำการอ่าน แก่ผู้สนใจบทความในสาขาสังคมศาสตร์
๔. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับนักวิจัย และบรรณารักษ์ที่สนใจศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาวารสารและสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ๆ

คำจำกัดความของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

พัฒนาบริหารศาสตร์ (Development Administration) เนื่องจากเป็นศาสตร์ที่มีขอบเขตเนื้อหากว้างขวางมาก จึงเห็นสมควรที่จะได้อธิบายไว้อย่างละเอียด เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความรู้เบื้องต้น ดังนี้

ผู้ที่เริ่มใช้คำว่า Development Administration เป็นคนแรก คือ จอร์จ แคนท์ (George Gant) ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของมูลนิธิฟอร์ด แคนท์กล่าวว่าในการบริหารงานในด้านการสร้างสรรค์การพัฒนานั้น อาจแบ่งลักษณะงานออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การบริหารงานภายในองค์การ (Internal Administration) ซึ่งเป็นการจัดการภายในองค์การให้ดี มีประสิทธิภาพที่สุด โดยปกติประกอบด้วย การจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การวางแผนงาน การบริหารงานคลัง การตัดสินใจ การควบคุมงาน เป็นต้น ส่วนที่สองได้แก่ การบริหารงานภายนอกองค์การ (External Administration) ได้แก่ วิธีการของนักบริหารองค์การ ในการที่จะให้้องค์การนั้นสามารถดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย หรือภาระกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งได้แก่ การจัดการกับปัจจัยภายนอก ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมฤทธิ์ผลขององค์การของตน เพราะปัจจัยภายนอกมีผลเกี่ยวกับความเป็นอยู่ และความเจริญก้าวหน้าขององค์การอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้^๑

เอ็ดเวิร์ด ดับเบิลยู. เวดเนอร์ (Edward W. Weidner) ได้ให้คำจำกัดความของพัฒนาบริหารศาสตร์ไว้ว่า

. . . เป็นกระบวนการที่จะนำองค์การ ไปในทางที่จะให้สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย คือ ความก้าวหน้าทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งต้องเป็นความมุ่งหมายที่มีอำนาจหน้าที่ กำหนดไว้ด้วยวิธีหนึ่งวิธีใด^๒

^๑อมร รัชชาสัตย์, "พัฒนา พัฒนาศาสตร์ และรัฐประศาสนพัฒนา," วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ๓ (มกราคม ๒๕๐๖): ๔๐๓-๔๐๖.

^๒Edward W. Weidner, "Development Administration: A New Focus for Research," a paper presented at 1961 Annual Meeting of the American Political Science Association in St. Louis อ้างถึงใน อมร รัชชาสัตย์, "พัฒนา พัฒนาศาสตร์ และรัฐประศาสนพัฒนา," วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ ๓ (มกราคม ๒๕๐๖): ๔๐๓-๔๐๖.

เฟรด ดับเบิลยู. ริจส์ (Fred W. Riggs) ได้อธิบายความหมายของพัฒนบริหารศาสตร์ไว้ ๒ ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ได้แก่ การบริหารโครงการพัฒนา และวิธีการที่ใช้โดยองค์การขนาดใหญ่ โดยเฉพาะองค์การของรัฐที่จะนำเอานโยบายและแผน ซึ่งได้วางไว้ตามเป้าหมายของการพัฒนาไปปฏิบัติ ประการที่สอง ได้แก่ การสร้างสมรรถนะในทางการบริหารให้ดียิ่งขึ้น และริจส์ได้สรุปว่าพัฒนบริหารศาสตร์นั้น หมายถึง การบริหารการพัฒนา (the administration of development) และการพัฒนาการบริหาร (the development of administration)^๑

สวัสดิ์ สุคนธรังษี ได้สรุปความหมายของพัฒนบริหารศาสตร์ไว้ โดยกล่าวว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นแตกต่างกันเป็น ๓ ฝ่าย

ฝ่ายที่หนึ่งถือว่า วิชาพัฒนบริหารศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการบริหารงานในสาขาต่าง ๆ ที่จะนำไปประยุกต์ได้ในการบริหารราชการแผ่นดิน และการดำเนินกิจการส่วนเอกชน ในการพิจารณาประยุกต์การบริหารงานก็ต้องศึกษาเนื้อหาของวิชา ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งอาจจะ เป็นเศรษฐศาสตร์ สถิติ หรือการบริหารธุรกิจ ฯลฯ ฝ่ายที่สองถือว่าวิชาพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษากระบวนการในการที่จะบริหารหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้กำหนดไว้ก่อนแล้วในการพัฒนาประเทศ ส่วนฝ่ายที่สามถือว่าวิชาพัฒนบริหารศาสตร์ คือ วิชารัฐประศาสนศาสตร์ประยุกต์ เป็นวิชาที่ศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ ในแง่ที่จะประยุกต์กับประเทศเร่งรัดพัฒนา หรือประเทศที่กำลังพัฒนา^๒

^๑Fred W. Riggs, Frontiers of Development Administration (Durham, North Carolina: Duke University Press, 1970), pp. 6-7, อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, "การบริหารกับการพัฒนา" (เอกสารงานวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๖), หน้า ๔-๖.

^๒สวัสดิ์ สุคนธรังษี, "พัฒนบริหารศาสตร์กับการเร่งพัฒนา," วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ๘ (เมษายน ๒๕๑๑): ๒๖๔-๒๗๑.

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ ได้อธิบายความหมายของพัฒนบริหารศาสตร์ไว้อย่างละเอียดว่า

การบริหารงานพัฒนา มีขอบเขตกว้างขวางคลุมไปถึงการกำหนดนโยบายอันเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ เพราะฉะนั้นผู้ที่จักศึกษา และสามารถกระทำงานเช่นนี้ได้ดีและได้ผล จำเป็นต้องเพิ่มความรู้แตกฉานไปอีกหลายสาขาวิชา เช่น วิชา เศรษฐศาสตร์พัฒนา การเมืองพัฒนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งรวมทั้งสังคมจิตวิทยา และมานุษยวิทยา ตลอดจนวิชาคำนวณ สถิติ และการใช้เครื่องจักรกลคำนวณ ทั้งนี้ เพราะวิชาการพัฒนาประเทศนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ และการมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน ของส่วนต่าง ๆ ของสังคม เช่น ความมั่นคงทางการเมืองก่อให้เกิดความสะดวกในการพัฒนาเศรษฐกิจ ความตกต่ำในทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดความชั่วร้ายในทางสังคมได้ และพฤติกรรมทางสังคม อาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาการเมืองและการเศรษฐกิจ การวางแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนา นอกจากจะต้องการหลักเกณฑ์และทฤษฎีในด้าน เศรษฐศาสตร์แล้ว ยังต้องพึงพาอาศัยวิชาสถิติและสูตรคำนวณ เพื่อสะดวกในการหาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจของประเทศ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องชวนชวนเพิ่มเติม เพื่อมาเป็นหลักในการให้ระบบบริหารยึดถือ และระบบบริหารเอง เดิมก็ถูกอิทธิพลเหล่านี้หล่อหลอมอยู่ในฐานะเป็นระบบรอง (sub-system) ดังนั้นหากจะให้ระบบบริหารเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมให้ทันสมัยแล้ว ผู้บริหารจะต้องเข้าใจเหตุและผลของจุดหมาย ความต้องการอุปกรณ์ในอันที่จะพาสังคมไปสู่จุดหมาย สิ่งเหล่านี้ทำให้วิชาการบริหารงานพัฒนา เป็นวิชาที่มีลักษณะเชื่อมแขนงวิชา (inter-disciplinary) เข้าด้วยกัน และเป็นวิชาที่เลือกสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาจากหลายวิชา (multi-disciplinary approach)^๑

จากความหมายของพัฒนบริหารศาสตร์ ที่กล่าวมาแล้วนี้ จึงอาจสรุปได้ว่า พัฒนบริหารศาสตร์ หมายถึง ความรู้ที่ว่าด้วยการบริหารการพัฒนาทุกรูปแบบนั้นเอง

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้มีผู้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ต่าง ๆ กัน

^๑จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ, "ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารงานพัฒนา"

(เอกสารงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๑๖), หน้า ๑๑-๑๒.

เบอร์นาร์ด เบร์เรลสัน (Bernard Berelson) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาว่า "การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่ง เพื่ออธิบายเนื้อหาสาระของการสื่อความหมาย อย่างมีหลักเกณฑ์ มีระบบ และสามารถอธิบายในเชิงปริมาณได้ด้วย"^๑

ที. เอฟ. คาร์เนย์ (T. F. Carney) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า "การวิเคราะห์เนื้อหา คือ วิธีการที่ใช้ในการศึกษาเนื้อหาสาระของเอกสารอย่างมีหลักเกณฑ์ และกำหนดขั้นตอนไว้อย่างมีระบบ"^๒

โอเล อาร์. โฮลสติ (Ole R. Holsti) ได้ให้ความหมายไว้คล้าย ๆ คาร์เนย์ คือ "การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการประมวลข้อสนเทศอย่างหนึ่ง เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสาระของการสื่อความหมาย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และตามกฎเกณฑ์อย่างมีระบบ ซึ่งสามารถสรุปผลและเปรียบเทียบได้"^๓

การวิเคราะห์เนื้อหาในปัจจุบัน ได้มีผู้ศึกษารวิเคราะห์เกี่ยวกับสื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ กว้างขวางขึ้น เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือสาขาวรรณคดีต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ หลักสูตรการเรียนการสอน บทความในวารสาร รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ การวิเคราะห์สื่อสารมวลชนเหล่านี้ อาจมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะเนื้อหา หรือแนวความคิดของสังคมในระยะหนึ่งระยะใด หรืออาจมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาในเชิงปริมาณของเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสื่อสารมวลชนนั้นก็ได้ ในการวิเคราะห์สื่อมวลชนเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะ

^๑Bernard Berelson, Content Analysis in Communication Research (New York: Hafner, 1971), p. 18.

^๒T. F. Carney, Content Analysis for Systematic Inference from Communications (London: Batsford, C 1972), pp. 24-25.

^๓Ole R. Holsti, Content Analysis for the Social Sciences and Humanities (Reading, Mass.: Addison Wesley Publishing, 1969), p. 3.

ศึกษาแนวโน้ม หรือแนวความคิดเห็นต่าง ๆ ของสังคมว่าออกมาในรูปแบบใดนั้น ใช้วิธีการสร้าง
 เกณฑ์ขึ้นมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ เกณฑ์ในที่นี้คือ ตารางหรือแผนภูมิ ที่แบ่งเป็นกลุ่ม
 ข้อความต่าง ๆ อาจจะเป็น คำ ข้อความ หัวข้อ หรือประโยคก็ได้ ซึ่งตรงกับเนื้อหาที่จะ
 วิเคราะห์ ส่วนการวิเคราะห์เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาในเชิงปริมาณของเนื้อหา จะใช้วิธีการ
 วิเคราะห์โดยการนับจำนวนความถี่ หรือจำนวนครั้ง แล้วสรุปผลการวิเคราะห์ออกมาโดยใช้
 วิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์เนื้อหาในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์เนื้อหาของ
 บทความในวารสาร ว่ามีขอบเขตเนื้อหาทางสาขาวิชาใดบ้าง และมีปริมาณมากน้อยเพียงใด
 ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวความคิดเห็น ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มและสรุปผลได้

แนวทาง (theme) หมายถึง ระเบียบที่กำหนดให้ปฏิบัติ หรือให้เจริญรอยตาม^๑

ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ หมายถึง หัวข้อ หรือเรื่องของบทความที่กำหนดไว้ เพื่อเป็น
 แนวทางในการเขียนบทความ ให้มีเนื้อหาตามที่ได้ระบุไว้ แนวทางนี้จะเป็นแนวกำหนดขอบเขต
 ของสาขาวิชา หรือเรื่อง หรือเนื้อหาสาระที่ต้องการ

คอลัมน์ (column) หมายถึง ตอนหรือส่วนที่แบ่งหน้าของหน้าหนังสือ^๒

ในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึง ตอน หรือภาคต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในวารสารแต่ละเล่ม
 สำหรับวารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ปีที่ ๑๘ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้นมา
 ได้จำแนกคอลัมน์ต่าง ๆ ในวารสารเป็น ๗ คอลัมน์คือ

๑. บทความทางวิชาการในสาขาพัฒนาบริหารศาสตร์ หรือตามแนวทาง (theme)
 ของแต่ละเล่ม ซึ่งจะประกอบไปด้วยบทความภาษาไทย และภาษาอังกฤษประมาณ ๔-๕ บทความ

---

^๑มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมไทยใหม่-ทันสมัยที่สุด, พิมพ์ครั้งที่ ๔ แก้วไขและ
 เพิ่มเติม (พระนคร: เอกศิลป์การพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๗๒๘.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔.

๒. สาธารณกรณี ได้แก่ บทความที่เป็นข้อคิดเห็น ผลการศึกษา และการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

๓. สถานการณ์บ้านเมือง ประกอบด้วยบทความเกี่ยวกับสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการบริหารของประเทศไทยในปัจจุบัน

๔. การแนะนำและวิจารณ์หนังสือ ได้แก่ ข้อเขียนแนะนำ และวิจารณ์ตำรา หรือหนังสือใหม่ ๆ ในสาขาพัฒนาบริหารศาสตร์

๕. เข้มทิศทางวิชาการ ได้แก่ ข้อเขียนที่แสดงสถานภาพของวิชาการ แนวโน้ม และความก้าวหน้าของวิชาการสาขาพัฒนาบริหารศาสตร์

๖. บทบรรณาธิการ ได้แก่ บทความที่แสดงข้อคิดเห็นในสาขาพัฒนาบริหารศาสตร์ ซึ่งผู้จัดทำวารสารเห็นว่ามีความสำคัญ และเป็นปัญหาที่น่าสนใจในแง่วิชาการ และในแง่ปฏิบัติ

๗. ข่าวความเคลื่อนไหวทางด้านวิชาการ เป็นการเสนอข่าวและสรุปผลการสัมมนา การอภิปราย และการประชุมทางวิชาการ ในสาขาพัฒนาบริหารศาสตร์

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย